

fiku učio samostalno. Njegovi radovi su izloženi u Galeriji savremene likovne umetnosti.

Ovom izložbom Petar Čurčić obuhvatio je slike rađene u ulju na platnu i nekolicinu crteža kombinovane tehnike na papiru. Primarnost daje snažnom koloritu koji luta predelima jarkih, toplih ali i hladnih tonova. Crvena, žuta, plava boja koje dominiraju na platnima ovog slikara ali ne u njihovom čistom obliku, nego dodavajući tim osnovnim bojama malo crnog pigmenta kako bi postigao hladnu gamu. Sadržina njegovih slika usredsređena je na prikaz urbanih ambijenata, enterijera, grupnih i pojedinačnih portreta. Slike Petra Čurčića mada vezane za sagledavanje sveta stvarnosti, sveta konkretnog okruženja nose crtu nadrealnog, fantazmagoričnog.

Gradski pejzaž (Trg, Omaž Učelju) na njegovim slikama budi osećanje usamljenosti, napuštenosti, otuđenosti, vraćanja davno proteklog vremenu. Stubovi, zgrade, spomenici, ptice i nebo u intenzivnim kolorističkim nijansama bivaju presećana plavim i crnim linijama i takvi oni prodiru u suštinska pitanja egzistencije ali bez prisustva čoveka kao glavnog glumca u priču o bivstvovanju.

Karakteristično za Čurčićev likovni svet je potpuna odsutnost čoveka (slike urbanog pejzaža i nekoliko slika enterijera) ili stalna njegova prisutnost i neophodnost postojanja u svim situacijama i događajima. Posmatrajući svet iz ta dva ugla dolazi do istih zaključnih osećanja koja nose bol, tugu, običnost, svakodnevnost. Likovi kao da su skinuti sa fotografija jer imaju u sebi neku pozu, krutost, a i konstatuju jedan trenutak, jedan vremenski isečak. Petar Čurčić, čovek sa strane, posmatrač sveta u njegovom najjednostavnijem i ogoljenom obliku. Slika »Pranje« je fotos žene u različito uhaćenim pokretima (žena koja kupuje dete na

spala knjiga na tri slova

YU FEST '88: Kaća Čelan, HEIMAT; Goran Stefanovski, LONG PLAY; Laslo Vegel, JUDIT; Narodno pozorište, Subotica

aleksandar milosavljević

Još pre definitivnog formulisanja programa za ovogodišnji YU FEST bilo je jasno da će ova manifestacija morati da pretrpi značajne izmene ako uopšte želi da preživi sezonu. Ova puta nije mogla da pomogne ni agilnost Nade Kokotović i Ljubiše Ristića — glavnih pogonskih motora Narodnog pozorišta u Subotici, a potpuno je bio nevažan stepen angažovanja Radeta Šerbedžije.

U svom dugoročnom planu ljudi iz Subotice su zacrtali nepokolebljivu nameru, da konačno, realizuju svoj koncept objedinjenog jugoslovenskog kulturnog prostora. Naravno da je jedina prava mogućnost za ostvarenje tog, u našim uslovima prometejskog, poduhvata bila ona koncepcija koja bi se, pre svega, zasnivala na dobrim sadržajima, što u konkretnom slučaju znači — na dobrim predstavama. U doba kada se kretalo u relizaciji ovog programa, početni kapital je bio ogroman: reputacija Ristića kao beskompromisnog borca, radikalnog propagatora svojih ideja i izvanrednog reditelja, sposobnog da oko sebe okupi elitu onih koji slično misle; Nada Kokotović, koreograf i reditelj čija legendarna i neuništiva energija ozbiljno preći da iscrpi i najsnažnije saradnike, njena vitalna definicija koreodrame i teatra krajnje modernog senzibiliteta; odlične predstave koje su od ovo dvoje autora učinile kult — stvaraoca i, napokon, sama Subotica, tada spremna da se hrabro upusti u avanturu traganja za sopstvenim kulturnim modelom koji bi od provincije načinio metropolu.

Namera ljudi iz Subotice je bila da, nakon Šekspira i Molijera, na scenu izvedu domaće dramske autore, te dako pokažu kako su neumne sve one jadikovke po kojima je suština ovdašnje teatarske krize u nedostatku kvalitetnog domaćeg dramskog teksta. Pored toga dovođenje jugoslovenskih autora u žiži interesovanja YU FESTA bilo bi i podsticaj da se svetu predoče vrednosti kojih mi uporno nećemo da budemo svesni. Posebno ako se uzme u obzir ogromna mobilnost subotičkog pozorišta, te njegova česta gostovanja u inostranstvu.

Međutim, stvari su se razvijale u potpuno neželjenom, mada ne i neočekivanom, smeru. Afere i neizbežni skandali, prateći »programi« svih dosadašnjih Ristićevih aktivnosti, uporno odbijanje da se, konačno, na pravi način pruži podrška njegovim idejama, ovoga puta u kontekstu svih mogućih kriza koje potresaju ovu zemlju — doveli su dotle da je očigledna postala beda celokupnog jugoslovenskog koncepta kulturne politike. Ali i ne samo kulturne politike. Prvo je »otpala« Budva, potom je Kotor aktivnost svojih teatarskih istraživanja sveo na minimum, da bi, napokon, odustao i veliki broj gradova, od kojih se, osim poziva Subotičanima, očekivala i značajna finansijska podrška. U tom trenutku je kompletan program spao na tri autora i tri teksta. No, ni to ne bi predstavljalo problem samo da je izbor autora i teksto-va bio seriozniji. Ovako je, na žalost, knjiga spala na tri slova, od kojih, ovoga puta, nije bilo moguće sastaviti suvislu reč.

»Heimat« je debitantski tekst iskusne glumice i rediteljke Kaće Čelan, pokušaj da se na odgovarajući, teatarski način otvori još jedan gnojni čir naše istorije, da se po prvi put otvoreno i na nov način progovori o sudbini Nemačka koje je vaterland na kraju drugog svetskog rata »zaboravio« pri povlačenju u Vojvodini. Čelanova je, očigledno, želela da »pomeri« celu priču o vojvodanskim Nemicima iz tokova na koje smo navikli, te da nam, na osnovu ličnih sećanja na svoje detinjstvo, pokaže verodostojnu i životnu situaciju, u kojoj postoje i

pošteni Nemci, neproračunate Nemice, Srbi koji umeju i da vole, a ne samo da ratuju, plemeniti Madari, koji nisu učestvovali u novosadskom pokolju, adaptabilni kolonisti itd. S obzirom na to da su u ovdašnjoj svesti uvrežene predstave o folksdojčerima tipa Šicera, policajca iz serije »Salaš u Malom ritu« — neke vrste janičarske inkarnacije zla, potuljenosti i surovosti, ovaj pomak je više nego radikalan. »Heimat« je dirljiva priča o tome kako su na istom tlu živeli mnogi narodi, kako mržnja koja je sevala između njih nije posledica nemogućnosti njihove koegzistencije, o patnjama, ali i radostima, kroz koje su zajedno prošli i o slobodi koja im nije zasijala na isti način. Sve u svemu, reklo bi se čista patetika, da nije uvek surove stvarnosti, u kojoj živimo i koja nas neprestano podseća na to da bismo svi mi koji naseljavamo ovaj deo Balkana mogli i lepo da živimo samo da nam nije stihijskih divljanja, zvog kojih smo svi mi jedni drugima potencijalni krvnici. I pored toga što je tema nesumnjivo bila velika, predstava je na kraju ispala mala. Osim nekoliko prelepih scena, u kojima je prikazana sva dramatičnost zajedničkog života različitih naroda, veroispovesti, običaja i mentaliteta, osim tek nekoliko scenski ubedljivih slika gde reditelj Dušan Jovanović uspeva da pokaže tragiku takvog života u trenutku kada spoljne sile počnu da deluju na ljude, osim tih grubih, ne uspelih, »skica«, ova je predstava ostala samo pokušaj obrade jedne velike i značajne teme. Priča je na kraju ispričana do kraja, pojedini detalji nagoveštavaju mogućnost dublje i ozbiljnije analize mnogih aktuelnih problema, trud glumaca daleko od toga da je zanemarljiv, no sve ipak ostaje na prvom, površinskom nivou.

Nada Kokotović je hrabro i istrajno nastavila da razrađuje svoju koncepciju koreodrame. Njen lanjski »Mizantrop«, iako u senci sjajne Anite Berber, pokazao je, međutim, kako za nju srećnije rešenje predstavlja kompletan autorski pristup određenoj temi, no preuzimanje već gotove drame, te koreografsko-rediteljska intervencija nakon adaptacije. Sloboda mašte Kokotovićeve dolazi do punog izraza tek kada ona, kao autor, drži apsolutno sve konce predstave u svojim rukama. Kada je reč o »rok-en-rol-misteriji« Gorana Stefanovskog »Long play«, Kokotovićeve je nasilnim spajanjem dva plana pokušala da nam ispriča priču o posleratnoj istoriji Jugoslavije. Vizura iz koje se ta istorija posmatra, međutim, stalno se menja: čas je u centru zbivanja četvoročlana, tipična jugoslovenska porodica, zarobljena prozirnim, no neprobajnim, zidom, izolovana sopstvenim bitisanjem, zagledana isključivo u svoju neposrednu stvarnost, čas se ta naša stvarnost posmatra iz perspektive grupe uvek mladih bunтовnika koji prave promenadu magistralnim tokovima svetske popularne muzike, čime, praktično, suprotstavljaju svet Jugoslaviji. Ideja autora predstave bila je interesantna i nadasve je pružala lepe mogućnosti za naše surove i bolno otrežnjenje koje bi nam pokazalo da se, kao, uostalom, ni egzemplarna YU-porodica, nismo ni za korak pomerili, ili promenili, u odnosu na vreme kada je rok-en-rol započeo svoje pobedonosno futnjanje svetom. Polje bogatih asocijacija i najraznovrsnijih mogućnosti tumačenja proširuje se još više time što je tekst koji izgovaraju mladi rokeri, hipici, modovi, pankeri, darkeri i sl., u stvari, sastavljen od rok-poezije, od pesama Bitlsa, Stonsa, Dilana, Džoplinove, Morisona. Ono, dakle, što smo prečesto proglašavali prozapadnom propagandom, produktom maloletničke hysterije, narkomanskim halucinacijama, supkulturnim

petar čurčić

stolu, starica koja sedi, proseda žena koja briše patos i ruke koje izviru iz dna slike i drže nož u rukama) i deluju sasvim obično i svakodnevno a ipak struji pomenost u osećanjima. To su slike karikaturne pozadine, i ironičnog stava nad tim izgubljenim i nerealnim pogledima. Ljudske figure koje očigledno najviše pobuđuju pažnju ovog slikara u svojoj vizuelnoj iskrivljenosti pobuđuju i duševnu, i od stvarnih aktera postaju prividi, utvare.

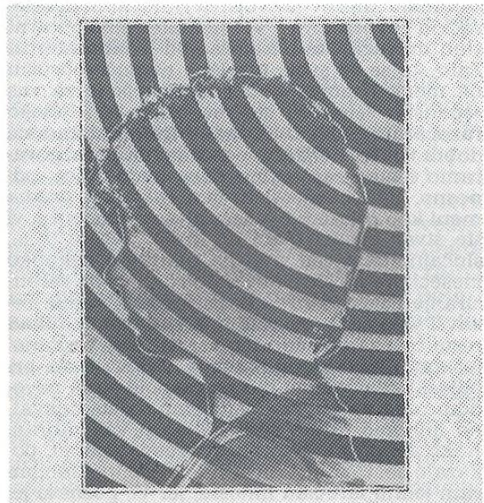
Enterijer sa figurom ili bez nje, sa polupraznim ili prepunjenim prostorima, sa svetlom ili u tami stvara težnju ka razdvajanju smirenosti u boji i kompoziciji i njegovom razbuktanju. Slika »Kafana u Bačkoj Topoli« nosi dinamiku postignutu izdvajanjem detalja (predmet i zelena intenzivna boja) i iskrivljavanja normalne perspektive. Ta pojava prisutna je i na ostalim slikama enterijeskog sadržaja.

Specifičnost slikanja Petra Čurčića ogleda se u momentu motivskog opredeljenja za svet običnog i svakodnevnog, a ipak obojenog nadrealnom, sanjalačkom crtom, u stvaranju kolorističkih kontura kontrasta, u analizi ljudskih osećanja, u njegovoj crtačkoj sposobnosti, u potrebi da od malog i neznačajnog sačini snažno, potresno i duboko.

»Šta još dodati ovome? Slikari u Evropi, vaza su bili u čehu Sv. Luke, slikara Bogorodice. Iz ugla slike videno, simbol bi bilo bolje pomeriti dublje u vreme i čeh predstaviti simbolom borbe Jakova sa Anđelom. Tu je pravo mesto slikara, u slikanju. (iz teksta Petra Čurčića »Iz ugla slike gledano...«)

dubretom i slično, pokazalo se kao nešto što jeste relevantan sadržaj, posebno u odnosu na učmalu mrtvilo i sivilo samozatvorenog sistema života, na koji uporno pristajemo.

No, i u slučaju ove predstave, manjak vremena, novca i koncentracije autora učinili su svoje. Dobro zamišljena, ova koreodrama nije počela da funkcioniše na pravi način od onog trenutka kada su šavovi njenih fragmenata povezani. Priča je ostala da visi u međuprostoru nastalom između sumnjivog spajanja dva plana i sposobnosti gledalaca da sopstvenim domišljanjem dekodiraju šifre koje komad uspostavlja. Preduge scene u porodici gušile su mogućnost boljeg diferenciranja svih aspekata jugoslovenske stvarnosti, ostavljajući prostor za mnogobrojne šablone (otac, razočarani revolucionar, tavori u oskudici jer prezire karijerizam, maltretira sina, koji bi da pobjegne izvan prostora koji mu je zadat slušanjem starog radija; majka koja se trudi da amortizuje sve sukobe u porodici, ali, ipak, jedino može da misli u kategorijama koje su svojstvene i njenom mužu itd.).

mihajlo cwick

»Judit« Lasla Vegela je trebalo da bude »slojevita« i asociacijama prebogata drama, u kojoj bi Rade Šerbedžija iskazao svoj rediteljski talenat a gde bi bila apsolvirana i većina ključnih problema koji muče, kako revolucije uopšte, tako i ovu našu permanentnu revoluciju.

Bez pravog uvida u Vegelov tekst teško je prosuditi u kojoj tački je ova predstava, zapravo, pukla, no evidentno je da je priča o maloj Juditi delovala kao običan školski recital, gde se lepi stihovi o svetu i životu smenjuju sa žestokom intoniranim parolama o revoluciji. Svodenje svih likova na simbole učinilo je od glumaca marionete koje se bez pravog plana i valjanog razloga kreću po sceni. Konceptija koju je zamislio Šerbedžija bila je primerena nekim ranijim predstavama, koje je, međutim, uspešno režirao Ristić. Valjda otuda i toliko (neuspešnih) citata i parafraza iz Ristićevog repertoara. Ništa tu nije pomogla ni parafraza celih »blokova« iz »Bladi Meri«, ni nasilno uvođenje usporenog pokreta, ni pravi (odlično izvedeni) madioničarski trikovi. Nije mogao da bude od pomoći čak ni Ljuba Tadić, koji je u ovoj prilici neodoljivo podsećao na tužnog rezonera kojem je nemoguće da se snade u tom haosu. Ostaje potpuno nejasno šta su autori, zapravo, želeli da kažu i pokažu ovim projektom. Ono što je, međutim, potpuno jasno i očigledno jeste da Šerbedžija, kao iskusan pozorišni čovek, ume da animira svoje saradnike (naročito one mlađe), što ubuduće ne bi trebalo da zloupotrebiljava.

I, na koncu, valja konstatovati da u ovoj zemlji sigurno postoji dovoljno ljudi kojima YU FEST treba i koji su veoma zainteresovani da ovaj festival nastavi da postoji. Tužno je što neke od najvrednijih svojih umetnika uopšte dovodimo u situaciju u kojoj se sada nalaze ljudi iz Subotice. Uostalom, ovaj grad već odavno nije provincija, te ni ono što odatle dolazi ne treba procenjivati kriterijumima provincije. Upravo zato neće biti naodmet ako se podsetimo da je u planu YU FEST-a za sledeću sezonu bilo predviđeno stvaranje opsežnog operskog programa.

tugine tuge tuga

ili: o mistifikovanju naučnog zabrana, o novim previdima i o izigravanju nevinašceta na privatnom posedu narodne književnosti u drugom po redu seminarskom radu dr marije kleut

Povodom teksta »Ojkača/ojkanje, blamaža/blamiranje« Marije Kleut, »Polja«, br. 353 — 354.

nenad grujičić

Očekivao sam u novom seminarskom radu dr Marije Kleut daleko više argumenata, duha i stvaralačke ponesenosti, ali, na žalost, ništa od toga: samo blede i tužne rečenice jedne usamljene naučnice koja je izgubila stiklu posle splitanja na klizavoj kaldrmi polemike. Pošto mi je u amanet ostalo da ojkaču branim od slučajnih prolaznika, moraću ponovo, s punim džakom fakata, da se vinem u divne polemike visine i odozgo, punih pluća i ozaren, nadgledam kako dogorevaju plamičici puste rafinerije narodne književnosti u kojoj je, do maločas, punila i praznila vruće cisterne uvažena konstruktorka dr Marija Kleut. Moraću, dakle, ponovo da se istrgnem iz železnog zagrljaja neljubazne dame koja sve vreme, uporno i besprizorno, u naučnom kazanu svoje sujete, zahrdalom školskom kutlačom, pljuska i udara po jeretičkoj *Ojkači* i njenom neozbiljnom autoru. Tekst dr Marije Kleut, koji nosi neduhovit i nefunkcionalan naslov, *Ojkača/ojkanje, blamaža/blamiranje*, nalik je gumenoj posteljici dečjeg balona u prašini koju vetar čas raznosi, čas nanosi u trubicu udenutu u šarenom baloncu.

Izenadio sam se s koliko neuverljivosti i tromosti pisan je novi seminarski rad, odgovor na moj polemički tekst. Kažem *polemički*, jer drugo ne može biti. Dr Marija Kleut hoće po svaku cenu da našu polemiku akademizuje i uštroi, da tobož »uozbilji« problem i tako svoj prvi tekst, objavljen u rubrici »Reagovanja«, predstavi *kritikom*, a moj odgovor *kritikom kritike*. Providno — ne pali! Pošto se i sam bavim kritikom, dobro znam razlikovati književne rodove i vrste. Dr Marija Kleut, koja je začela ceo dijalog, u svom prvom tekstu, brzo je napustila predmet *Ojkače* i bavila se našom privatnom prepiskom, načinom kako je došlo do toga da ona bude recenzent, te zašto fragment iz njene negativne recenzije nije štampan na klapni knjige itd. . . Dakle, ona je već na startu otvorila široke dveri čiste polemike gde je štošta trebalo pojasniti, a povodom samog predmeta *Ojkače*, bogme, ispraviti gomilu njenih očiglednih pogrešaka i previda. Dr Marija Kleut je od početka mistifikovala svoj naučni zabran i nastavila to da čini, još žešće i upornije, u novom seminarskom radu. To su primetili i poluupućeni čitaoci, čak i ortoped Deda Mraz.

Dr Marija Kleut mi zamera na načinu kako polemishem. Ona ukida mogućnost polemičkog dijaloga i deli mi savete kako bi trebalo da pišem »kritiku kritike«. Ona bi u svojim tekstovima da deli packe i masnice, a da njen student, pri tom, uzvrća milovanjem. Ona neprestano privatizuje i mistifikuje celu stvar, ona se postavlja u poziciju sveznajućeg supermena koji u levom džepu drži ojkaču, a u desnom bečarac. U treći džep, ako je dobro prišiven, moraće uskoro da stavi i *rozgaču* kojom se bavi jedan moj prijatelj iz okoline Drvara. Konca, konca gospodaru!

Moram li jednom doktoru književnosti objašnjavati šta je polemika? Hoću li s grčkog jezika prevoditi reč *pólemos*? Bogme, neću! Uputiću samo doktorove studente da pročitaju Vukove polemike i obrate pažnju na tekst u kojem Karadžić koristi posloviču: *Vid'la žaba gde se konji kuju, pa i ona digla nogu*. U istom tekstu Vuk piše: »Zar mu je malo što bunca o drugim stvarima, koje pokazuju njegovu *magareću pamet*, nego se maša i u *običajne narodne i u svetinju*«. Zatim, preporučujem studentima da

pročita jedan polemički tekst Stanislava Vinavera koji za Marka Ristića kaže da »u sebi ima jezivu hladnoću nadmenoga apostola«, te tekst Marka Ristića koji o Bogdanu Popoviću kaže: »Neka mu Bog da dug život, a zatim večno blaženstvo onakvo kakvo ga on sam želi i zamišlja: neprestano osećanje aristokratske superiornosti, dobro očetkano odelo, čistu i uštirkanu kragnu, opšte priznanje, pokorne čitaoce za svoju neumornu Reč, odličija i dijetalnu kujnu«. Rade Drainac, čije su polemike jarosni vulkani slika i jezika, o »trčkaralu« (R.D.) Velmaru Jankoviću, na jednom mestu, piše: »Kakav bezobrazluk od jednog savremenog pisca koji je dvadeset puta izlazio na sud, tužakajući se kao dačić, tražeći od suda satisfakciju za poraze u publici i književnosti. . .) Dozvolite mi, g. Velmare Jankoviću, da pljunem na vašu anonimnost«. Tin Ujević, pak, polemišući s E. Finčijem, kaže da je ovaj »lukušuzni spuž« itd. . . Ovo su zrnca iz golemog avana naših polemika, zrnca koja slikovito govore da je polemika »rat perima« i da ona kao književna vrsta ima sasama specifična stilsko-jezička svojstva u konkavnom ogledalu teksta. Dakle, umesto direktnog previda s grčkog, darujem dr Mariji Kleut malu tablicu polemike kako bi studenti bili pravilno obavješteni. Ej, tužan Čuružan!

No, da vidimo, napokon, kakav je i šta sadrži odgovor dr Marije Kleut. Pre nego što dotaknem, draga Marija, vašu moru, Simeona Pišćevića, odmah vam moram reći da je velika sramota što sve vreme, ne pominjući, grubo ignorirate dva autora bez kojih ne bi bilo moguće sačiniti ni pola tabaka *Ojkače*. Vi namerno ne pominjete akademika Vladu Miloševića i Dušana Umićevića, na koje vam uporno skrećem pažnju, misleći da ste ozbiljan i odgovoran konzument. Akademik Vlado Milošević načinio je pionirske korake na planu tzv. seljačkog pevanja u Bosni i Hercegovini. On je s magnetofonom u rukama obišao stotine bosanskih sela i sačinio knjige koje, naročito na muzičkom planu, predstavljaju nezaobilazni dokument u proučavanju deseteračkog dvostiha. Na to je ukazao i Ranko Risojević, jedan od recenzentata *Ojkače*, bez čijeg udeła, takode, moja knjiga ne bi mogla u beli svet. No, vi niste *terenc*, vi iz kabineta rešavate enigmu ojkače. To vam se ne može oprostiti, ali kad ste se već toliko fizički distancirali od terena gde se peva ojkača, vi ćete morati (morati — kažem) pročitati četiri predgovora u četirna knjigama Vlade Miloševića *Bosanske narodne pjesme* (I—IV). Obimom to iznosi oko trista stranica! I molim vas, ta pročitajte već jednom i tekst Dušana Umićevića *Ojkanje u Bosanskoj krajini*, te tome pridodajte, nije zgoreg, *Polifone oblike u narodnoj muzici Bosne i Hercegovine* Cvjetka Rihtmana. Vidite, ja sam pripremajući *Ojkaču* pročitao sve što je napisano o bečarcu i više od toga. Čak i jedan važniji tekst koji se iscrpljuje u rečenicama tipa: »Rukopis nevelikog formata (10 X 17,2) uvezan je u grubu, ružni karton, ima ukupno 104 lista (naknadna folijacija), od kojih je samo poslednji neispisan«. Stigli ste čak i da izmerite dužinu kartonskih korica: 17,2. Bravo! Sedamnaest zarez dva! Sjajna dužina!

A sad, juriš na nesretnog Pišćevića! Bilo mi je neprijatno i, verujem, bilo mi vas je odista žao kad ste javno priznali da Simeonu Pišćeviću nije mesto u vašoj recenziji. Dakle, vaša recenzija je neupotrebljiva! Lepo ste priznali: »Pre-